

Menneskesynet – igen

Af Georg S. Adamsen

Indledning

I Origo nummer 67 tager amanuensis Jan Rantrud, Norsk Lærerakademi-Lærerhøgskolen i Bergen, afsæt i en redaktionel artikel i nummer 65 om menneskesynet. Redaktionen havde skrevet, at de fortsat vil argumentere for, at mennesket ikke er et dyr, men et særligt væsen, og at det afgørende ved at være menneske ikke er noget fysisk, men derimod menneskets mulighed for at indgå i en åndelig relation med Skaberen. Rantrud vil efterprøve udsagnene på grund af Skriften alene-princippet og med troen på Bibelens indre læremæssige konsistens som forudsætning (p. 23). Det er der kommet en tankevækkende artikel ud af. *For det første*: Rantrud argumenterer (pp. 23-24) imod udsagnet "Mennesket er ikke et dyr" som en holdbar bibelantropologisk definition med tre begrundelser. 1) Udsagnet findes ikke i Skriften og 2) er meningsløst vurderet ud fra grundspørgene og f.eks. Åb 4,6ff. 3) Det modsiges af Præd 3,18. Rantrud afviser endvidere, at der kan være tale om en holdbar værdi-relevant proklamation, idet dyrene har egenverdi og menneskets værdi vurderes i relation hertil (f.eks. Matt 6,26 og 12,11f). *For det andet*: Rantrud argumenterer (p. 24) endvidere imod udsagnet, at "Mennesket er ... et særlig væsen" og hævder, at det kun har mening, dersom det er "meningsidentisk" med "skabt i Guds billede". *For det tredje* anklager (pp. 24 og 31) Rantrud udsagnet "... det afgørende ved at være menneske (er ikke) noget fysisk, men derimod menneskets mulighed for at indgå i en åndelig relation med Skaberen" for at være "farligt nært på at være eksplicit bibelfornægtende" i lyset af bl.a. 1 Kor 15,39. For Rantrud er en vigtig præmis herfor, at "begreber som velsignelse, frelse, pagt, omvendelse, bøn, faste, lovprisning og tilsvarende bruges fuldstændig parallelt om mennesker og dyr". Rantrud konkluderer derfor, at "det afgørende for

menneskelivets værdi er ikke, hvilken status det befinder sig i fysisk, men hvilken status det befinder sig i religiøst" (p. 31).

Menneskesynet er, som Rantrud afsluttende siger, en videre diskussion værd. Grundlaget må imidlertid være, at man for det første forsøger at forstå sine samtalepartnere og ikke tillægger dem synspunkter, de ikke har eller ikke nødvendigvis har, og for det andet samtaler på et holdbart grundlag. Mit første kritikpunkt handler altså om Rantruds måde at forsøge at forstå redaktionen. Det forekommer mig, at han læser redaktionens artikel ikke med den hensigt at forstå, hvad det er, de faktisk skriver og mener, men derimod som et oplæg til at løfte sine egne synspunkter frem. Det er ikke nødvendigvis illegitimt, men det bliver det, hvis en sådan tilgang medfører urimelige fortolkninger af ens diskussionspartnere. Rantruds slet skjulte anklager (p. 24 sp. 2 midten, i kommentaren til udsagn C) mod Origos redaktion for kætteri (dvs. fornægtelse af det jødisk-kristne syn, at mennesket og universet er skabt af Gud) på grundlag af noget, de *ikke* siger, er derfor ikke frugtbar for en videre samtale. Det forekommer mig, at Rantrud forsøger at anholde redaktionen for noget, den *ikke* har sagt og – ud fra Peter Øhrstrøms svar (p. 31) – heller ikke mener. Rantrud har andre steder argumenteret for dyrs rettigheder (a la menneskerettigheder, jf. artiklen "Skabelse, menneskeværd og dyreværd" [<http://www.noahonline.org/noahsark/296/skapelse.htm>] og hans foredrag på Norges første Dyrerettighedskonferance [<http://www.noahonline.org/konferanse.htm>]), men selv om der kan være grund til at løfte Bibelens dyre-etik frem, er det uheldigt, hvis det fører til en nedvurdering af menneskesynet og en problematisk definition af forholdet mellem dyr og mennesker. Og dermed er jeg fremme ved mit andet kritikpunkt. For adskillige af de argumenter, som Rantrud fremfører, samt selve konceptet for hans argumentation er nemlig

problematisk.

Rantruds kritik af udsagnet "Mennesket er ikke et dyr"

A. Rantruds argumentation er problematisk i selve sin gennemførelse. Det er ikke sagligt at afvise et udsagn, blot fordi det ikke står i Skriften. Det afgørende er naturligvis, om det er en saglig gengivelse af, hvad Skriften siger. Derfor er det også irrelevant at oversætte tilbage til grundsproget. Men gør man det, må man gøre det lingvistisk korrekt, hvilket Rantrud ikke gør. Rantrud forbyrder sig mod et fundamentalt princip, nemlig at ordenes betydning må bestemmes ud fra konteksten og ikke ud fra den samlede sum af betydninger, som et ord har. Det har James Barr vist for snart 40 år siden (*The Semantics of Biblical Language*. Oxford University Press, 1961). Det er altså ikke lingvistisk holdbart at hævde, at "mennesket er ikke et dyr" betyder det samme som "mennesket er (har) ikke liv", dvs. mennesket lever ikke. Chai-ia betyder i nogle sammenhænge 'dyr', men i andre sammenhænge 'liv'. (I øvrigt betyder ZOOEE ikke 'dyr', men liv. Dyr hedder normalt theerion.) Rantrud henviser endvidere til Åb 4,6ff (jf. Ez 1,5ff), men det er et uheldigt misbrug af en symbolsk tekst. Der er tale om engle (keruber og/eller serafer, jf. Ez 10,15) og Rantrud ignorerer i øvrigt, at Johannes her ikke bruger zooee, men derimod et andet ord, nemlig zoon.

B. Rantrud ignorerer (i første omgang, men se p. 24 sp. 2), at mennesket har fået magt over skaberværket, inkl. dyrene, hvilket fremgår af 1 Mos 1,26 og 28. Det særlige og unikke – også i forhold til dyrene – har at gøre med frelsen. Rantrud har ganske enkelt ikke ret, når han hævder, at begrebet frelse bruges fuldstændig parallelt om mennesker og dyr. Se videre nedenfor.

C. Rantrud argumenterer for, at udsagnet "mennesket er ikke et dyr" sår tvivl om menneskets egenverdi, fordi dyrene i sig selv har værdi ifølge Skriften. Det er ikke en logisk følgeslutning. Det er også tvivlsomt, om det overhovedet har støtte i Skriften. Daniels Bog har nemlig en interessant betragtning: Nebukadnesar får givet et dyrehjerte if. Dan 4,13 [4,16]. Uanset hvad der menes hermed, er det klart, at det at have et dyrs 'hjerter' eller 'sind' er noget

stærkt negativt, der viser, at Nebukadnesar har mistet sin "menneskelighed". Noget tyder på, at denne menneskelighed netop består i et ret forhold til Gud. Netop derfor kan Prædikeren sige, at det menneske, der kun ser og tror på den endeløse tomhed (og altså ikke på Gud), ikke er andet end dyr. Derimod kan man ikke bygge en generel bibelsk antropologi på Præd 3,18-21 alene. Rantruds egne henvisninger til Matt 6,26 og 12,11f viser da også, at menneskets værdi er langt større end dyrs. Hvordan Rantrud kan bruge disse steder til at argumentere imod, at udsagnet "mennesket er ikke dyr" er en værdi-relateret proklamation, er ikke til at forstå.

Rantruds diskussion af udsagnet "Mennesket er ... et særligt væsen"

Rantrud forsøger endvidere at sår tvivl om, hvorvidt mennesket er et særligt væsen. Ved hjælp af udokumenterede – og i øvrigt i adskillige tilfælde *udokumenterbare* – påstande forsøger han at tilsidesætte Bibelens skabelsteologi, som det bl.a. er skitseret ovenfor (se til 1 Mos 1,26.28; Rom 8,19ff.29). "Begreber som velsignelse, frelse, pagt, omvendelse, bøn, faste, lovprisning og tilsvarende bruges fuldstændig parallelt om mennesker og dyr", hævder Rantrud med den parentetiske tilføjelse, at grundteksten giver støtte til alle disse punkter. Det er dog næppe korrekt. I al fald har jeg ikke noteret mig, at dyr eksempelvis beder, faster eller omvender sig (eller formaner til at omvende sig) på samme vis som mennesker.

Rantrud indrømmer dog imidlertid, at kun mennesket er skabt i Guds billede. Denne indrømmelse er dog også fuldt tilstrækkeligt til at tilsidesætte alle de øvrige grundtekst-observationer, som Rantrud henviser til, også selv om de eventuelt alle havde været korrekte. Problemet er imidlertid, at denne indrømmelse ikke får den fornødne vægt hos Rantrud. Han vedgår, at "1 Mos 9,1-7 knytter [det, at vi er skabt i Guds billede,] til *menneskets højere værdi* [sic] end dyrene" (p. 24; min fremhævelse), og han nævner andre vigtige aspekter (forvalteransvar; menneskets højere værdi; menneskets evne til at beherske dyrene; menneskets værdi qua skabt), men konkluderer alligevel, at mennesket kun er et særligt væsen, dersom det betyder, at det er skabt i Guds billede. Men redaktionen har da

ikke benægtet, at dette skulle være tilfældet. Og selv kan jeg da dårligt læse redaktionens udsagn som andet end netop en påstand om, at mennesket er skabt i Guds billede. I al fald ikke, når den står i Origo.

Jeg må altså spørge, hvorfor Rantrud dog finder grund til denne præcisering, tilmed med (en kun delvist rigtig) henvisning til, at en række begreber, inkl. frelse, bøn og faste, bruges parallelt om både dyr og mennesker? Desuden vil jeg vende tilbage til spørgsmålet om forholdet mellem dyr og mennesker, når det gælder frelsen. For det er her, menneskets unikke værdi og særlige status blandt alle Guds skabninger fremgår. Forsoningen har betydning for hele skabningen, og det vil forløsningen på dommedag også få, som det fremgår bl.a. af Es 11, Hos 2,20 [2,18] og Rom 8,18ff. Men Kristus bar ikke dyrenes synd og sygdomme (jf. bl.a. Es 53), men menneskets. Desuden – og det er vigtigt – fremgår det hos Paulus, at vi mennesker burde kende Gud og dyrke ham, men ikke gør det og derfor er uden undskyldning og følgelig må bære vores ansvar. Et sådant personligt ansvar for at være syndere tillægges ikke dyr. Netop derfor er det vigtigt, at Gud sendte Kristus, for at vi skal blive ligedannede med hans Søns billede (eikoon). Derved kan vi igen tilbede Skaberen og tro på Jesus Kristus og blive (fuldt ud) ligedannet med ham på den yderste dag if. Rom 8,29 og 1 Joh 3,2 (sml. Fil 3,20f). Jesus blev altså menneske, for at vi skal kunne blive ligedannet med hans billede, som vi også er skabt efter (jf. “lad os gøre mennesket i vort billede”). At forsoningen og den endelige forløsning på dommedag har betydning også for dyrene, betyder ikke, at dyrene er på samme niveau som menneskene, men derimod, at pagten også omfatter, at skabningen skal forløses fra den trælbundet-hed, som de er underlagt på grund af, ikke egen, men menneskets synd.

Rantruds kritik af udsagnet om, at “det afgørende ved at være menneske [ikke er] noget fysisk, men derimod menneskets mulighed for at indgå i en åndelig relation med Skaberen”

Det er naturligvis korrekt, at det fysiske ved at være menneske er væsentligt. Men ingen – heller ikke redaktionen af nummer 65 – har jo hævdet, at dette ikke skulle være tilfældet. Ud-

sagnet burde ses i sin sammenhæng, nemlig som et udsagn om, hvad der adskiller mennesker fra dyr. Her er det sandt, at det afgørende ved at være menneske (til forskel fra at være dyr) ikke er noget fysisk, men derimod vores mulighed for at indgå i en åndelig relation med Skaberen. Rantruds henvisning til 1 Kor 15,39, 1 Mos 1,23, Joh 1,14 og Luk 24,39 kan der ikke indvendes noget imod, men det kan der imod hans isolering af ovennævnte citats første del og hans deraf følgende påstand om, at den “kommer farligt nær at være eksplicit bibelfornægtende”. Peter Øhrstrøm undlader (for) høfligt at tage til genmæle, men det gør ikke Rantruds påstand rigtig. Rantrud hævder endvidere, at udsagnets anden del kun er sandt, dersom det ikke omfatter bl.a. bøn, faste og frelse, men det er en uhyre problematisk påstand. Dyr beder ikke, dyr faster ikke, dyr bliver ikke frelst ved tro på Kristus, dyr får ikke barnekår hos Gud, dyr er ikke Jesu Kristi brødre, og dyr skal ikke ligedannes med Guds Søns billede. For de er ikke skabt i Guds og hans Søns billede til at have personalt fællesskab med ham i samtale og bøn. Det er derfor ikke sandt, at ovennævnte udsagn “både i begge sine sætninger og i sammenhængen mellem dem [er] ubrugeligt og langt på vej destruktivt som udgangspunkt for et kristent menneskesyn” (p. 31). En sådan afvisning af, hvad Rantrud indrømmer, er “ganske udbredte, ganske gamle og med ganske høj status som læreudsagn indenfor kristen sammenhæng” (p. 23), er en urimelig og usaglig kritik af, hvad redaktionen siger i sammenhængen, og dertil er det ikke alene uden støtte i Skriften alene, men har også vigtige argumenter imod sig.

Afslutning

Mennesket er helt unikt, netop fordi det er skabt i Guds og Kristi billede. Det kan derfor gerne kaldes et særligt væsen, idet kun mennesket kan have et personalt fællesskab med den treenige Gud – med alt, hvad det indebærer med hensyn til f.eks. bøn og lovprisning. Dertil kommer, at det faktisk har fået givet forvalteransvar og ret/pligt til at herske *over* dyrene. Mennesket er derfor ikke et dyr.

Georg S. Adamsen er adjunkt ved Menighedsfakultetet, Århus